

BÁLINT ISTVÁN:

Baudelaire, a romlás énekese

Majd egy évszázaddal, pontosabban 85 évvel ezelőtt — 1867 augusztus 31-én meghalt az annyiszor csalódott, mindenből kiábrándult költőóriás — Charles Baudelaire a romlás, a kapitalizmus elemberteledenési folyamatának halhatatlan megénekelője. Meghalt és eltemették a hivatalos és félhivatalos lapok gyalázkodása, a köz- és politikai élet hivatalos képviselőinek tüntető távolmaradása mellett.

Az elmúlt 85 év alatt kisajátították a szimbolisták, kisajátította még néhány izmus és kisajátította, vagy megpróbálta kisajátítani boldog és boldogtalan. Jugoszlávia közeleti munkásaira várt az a feladat is, hogy Baudelairet megtisztítsák a kisajátítások, vagy a megrágalmazások külső burkától.

„A KÖZÖNSÉGESSÉG

úgy elhatalmasodott a világban, hogy a szellem emberének megvetése a szenvedély méreteit ölti“ — írta Baudelaire. Hát éppen erről van szó.

Alig jutott uralomra a kapitalizmus, a legjobbak előtt máris nyilvánvalóvá vált, hogy ez a rendszer sem oldja meg az objektív világ elmentmondásait, hanem csak magasabb fokon reprodukálja azokat. A polgári humanizmus már Goethe által sejtett ellentmondásai nyilvánvalókká váltak — beigazolódt, hogy a tőkés világ sem teremti meg az ember harmónikus, teljes kifejlődésének előfeltételeit. Ugyanakkor a kapitalizmus fejlődésével mind nyilvánvalóbbá válik annak elembertelenítő és művészet-ellenes jellege, a polgárság fejlődésével pedig ebből az osztályból kivesznek a pozitív hősök. A polgárság hősi korszaka, szellemóriásainak helyét nyárspolgárok foglalják el, akik még saját elembertelenedésüket sem merik végig gondolni, a nagy tettek, a heroizmus helyét most a kicsinyes meghunyászkodás, a csúszás-mászás foglalja el. Mind ezt betetőzte az 1848 után reakcióssá vált hangulat.

Mindez a polgárság legjobbjait arra készítette, hogy emberi méltóságuk, emberi és művészi eszményeik megvédése érdekében szembeforduljanak a polgárság valóságával. Ezek közé a legjobbak közé tartozott Baudelaire is.

Heine ebben a korban azt írta: „De a világért se küldjetez költőt Londonba. Ez a mindent átható komolyság, ez a koloszális egyformaság, ez a gépies mozgalmasság magának az örömmek is mogorvasággá nyomasztja a képzeletét és összeszorítja a szívet.“ Baudelaire-nek viszont alkalmat nyílt közvetlen közelből látni egy ilyen fokozatosan elembertelenedő nagyvárost — Párizst. Ezenkívül neki is, mint Balzacnak, alkalmat volt közvetlen formában megismerni a kapitalizmus mindennapi valóságát — őt is, mint Balzacot, állandóan üldözték hitelezői. Baude-

laire emberi és költői nagysága éppen abban a tényben rejlik, hogy minden üldözés, kiközösítés stb. ellenére is megőrzött annyi hősi korból visszamaradt eszményt, hogy sohase hódolt be a kapitalista világ mindennapjainak, sőt szembefordult velük. Ez a szembefordulás megvan már akkor is, mikor a fiatal Baudelaire családjának határozott kívánsága ellenére sem hajlandó hivatalnoki pályára lépni. Később a szembefordulás épp az irodalom, a nagy, igazi irodalom nevében történik. A kapitalizmus, a Közönségesség elítélése nála éppen azért ölti a „szenvedély méreteit“, mert látja, hogy kora „amerikanizálja“ az irodalmat, „elvesztett minden klaszikus fogalmat a költészetről“. Természetes, hogy ilyen körülmények között szembefordul a régi eszmények fellelegvárában élő, ténylegesen az új valóságnak behódolt, reakcióssá vált romantikával is. Hugo, belgiumi tartózkodása alatt megjelent verseskötetéről ezt írta: „Szörnyű siker, de minden szellemi embernek csalódás“. Kora egyik fogyatékságának is azt tartja, hogy csak a „Hugo-féle sváda és a musset, vagy éppen Beranger-féle nyomorúságos és lapos közvetlenség és kedély tetszik“. Kora és kora irodalmának megvetése nála és néhány barátjánál is szinte kómiikus méreteket ölt. Például, csakhogy megvetését kimutassa és megbotránkoztatssa az embereket, Belgiumban azt híresztelte magáról, hogy megölte apját és megette, utána pedig kétségbeesetten írja Párizsba „És elhitték“.

Ezt a korával és kora irodalmával szemben tanúsított megvetését énekelte meg, öntötte formába a „Les Fleure du Mal“, „A Romlás virágai“ című kötetében, mint ő maga írta: „Ebbe a kegyetlen könyvbe beleleraktam minden gondolatomat, egész szívemet, minden (áruhás) vallássosságomat, minden gyűlöletemet“.

A kötet verseiben a csúszás-mászás, a nagy tettek semmibe foszlása, korának hatalmas jelképei jelennek meg. Egyik ilyen kedvelt jelképe a Spleen — az Unalom, amely így énekel: „egy vén szoba vagyok, hol minden rózsza fonnyad“. Mindezek ellenére sem tartozik a későbbi szimbolisták közé, akik már jól érzik magukat a szimbólumok világában. Nála is, mint Adynál, a szimbólum nem a szimbólumért van, hanem mert a sok dolognak tudatában nem lévő, homályban tapogatózó költő maga is csak ösztönösen, szimbólumokban érti a körülötte zajló világot. Ezek a szimbólumok így nála a valóság megértésének eszközeivé válnak. Elvezetik a kapitalizmus elembertelenedő, szörnyű világának felismeréséhez, amelyben „butaság, kapzsiság, tévelygés, ferde vétek oltja testünkbe és lelkünkbe mérgeit“; elvezetik annak felismeréséig, hogy ezért az elembertelenedő világért a kislelkű, saját gondolataik végiggondolásától is visszariadó emberek a felelősek, akiknél „bűnünk mind makacs, igaz bánatra gyáva.“ (Előhang, ford. Tóth Á.) Éppen ezek segítségével jut el a költő annak felismeréséig, hogy ez a világ nem az ő világa, mert „e földnél semmi se szörnyűbb: nyüzsgése fáj. zsvajja sért“. (A baglyok).

A kor irodalma sem az ő irodalma. Egész valóságában látja a kapitalizmus irodalom ellenes voltát. Nálánál senki szebben nem énekelte meg a pénznek az íróra gyakorolt lealacsonyító hatását: „Ah már hitetlenül kell dallanod üntött napi kenyerédért hitvány Te Deumod“ — írta. (Az eladó Múzsá). Senki megragadóbban nem kárhoztatta kora és saját régebbi apologetikus, a kapitalizmusba belenyugvó irodalmát:

„Bús bakok, kit mindenki bánt
ostoruk a gyengére vágott;
üdvözlük a Butaságot

bikahomlokú szörny gyanánt.
Csókoltuk vétkes áhitatban
s áldtuk a kékes glóriát
amely a rothadás fölött van.“

(Éjféli számadás. Babits Mihály)

És hol a kiút ebből a szörnyű világból? Hát épp itt a hiba, nála:

KIÚT NINCS

„Hamar fújjuk el a lámpát! takarj öledbe, jóltevő sötétség“ — kéri a fentiek felismeréséig eljutott költő.

A kapitalizmus negatív hatása ugyanis nem csak a költővel szembenálló világon, de magán a költőn is meglátszik. Épp ebben rejlik a polgárság legnagyobbjainak tragédiája — abban, hogy még ők sem rázhatják le teljesen osztálykorlátaikat. Az igazi nagy költészet feltétele mindig egy nagy cél, amely áthatja a költőt, amelynek egész lelkével szentelheti magát. A polgárság világából épp ezek a magasztos célok vesznek ki. A felaprózódott a legnagyobbak részére megvetés tárgyává lett polgári világ nem adhat eszményeket költőinek. Ugyanakkor osztály korlátaik nem engedhetik, hogy másik, még különben is gyenge osztállynál keressék azokat.

Baudelaire is hiába érez rokonszenvet az elesettek iránt, hiába írja halk mélabúval: „Oh est, óh édes est be várva várt, aki nem hazudik mikor azt mondják karjai: volt ma munka elég“, (Esti szürkület) és „agg munkás únva nyúlt szerszámai után“. (Reggeli szürkület.) Nem tud és nem tudhatott ezeknek a fáradt embereknek költőjévé lenni. Így aztán fokozatosan elszigetelődik, magányossá lesz. Néha-néha megpróbál még kitörni — 1848-ban még a barrikádokra megy, cilinderben és fehér munkás zubbonyban. De a köztársaságiakhoz sem tud ténylegesen csatlakozni, még kevésbé a munkásokhoz. Mindkettőjükéről azt tartotta, hogy „ellenségei a szépművészetnek és a szépirodalomnak“. A haladás gondolatát csak „az örök butaság modern formáinak tartotta és azt írta: „a demokrata szellem mindent lealacsonyít“.

Így aztán hiába írja, hiába ismétli a harcos romantika régi jelszavát: „bár lelném, kard ki kard, csatában a halálom“, (Szent Péter tiltakozása). A külvilágban nincs számára eszmény, nincs remény, amelyért élhetne és életét áldozhatná, a csaták korszaka már a múlté. Még azt sem tartja érdemesnek, hogy a valóságban próbáljon eszményt találni. Minden ilyen kísérletet reménytelennek talál, mert, „aki árnyak után kész szaladni, mindig rosszul járt; mert nem tudott helyén maradni“. (A baglyok). A költő számára tehát nem marad más, mint az álmok. „Már gyermek korom óta két ellentmondó érzést éreztem szívemben; az élet szörnyűségét és az élet extázisát“ — írta. „A hang“ c. verse szerint, pedig már régen két hang szólította. Az egyik az anyagi világot ígérte neki, a másik azt mondta: „Oh, jövel! légy álmok közt bolyongó, túl minden lehetón, túl az ismert valón, és ő erre a hangra felelte:

„Igen édes hang megyek!

— — — — —
Azóta van az úgy, hogy mint a prófétákat
tenger és pusztaság, hő szerelemre költ,
könnyre fakaszt a kéj és kacajra a bánat
s józissal a fanyar borok bús íze tölt,
gyakran való gyanánt a hazugság;

egekbe bámuló és gödrök gáncsa ront,
de vigasztal a Hang: „Ne
hagyd az álmok jussát,
szebbeket álmodik a bölcsnél a bolond.“ (Ford. Tóth A.)

Hogy tragédiája még teljesebb legyen, tudja azt, hogy „sorsunk a hétköznapi komisz vásznába még azért van, jaj, csupán mert lelkünk tette gyenge“ (Előhang) és még sem tudja leküzdeni ezt a gyengeséget, Itt veszi kezdetét a négy fal közé, magányba szorult

KÖLTŐIRÁSI VÍVÓDÁSA.

nem tud küzdeni, tettekre vállalkozni.

A polgári írók tragédiájának egyik legfontosabb összetevő része, hogy a hősi korszak költőivel szemben, akiknél az alkotás és élet teljesen összefonódott, náluk az élet és alkotás tragikusan különvált. Ez a tragikus eltávolodás, különválás nem egy drámára ihlette Ibsent, de Baudelaire tolla alá is megkapó sorokat diktált:

„Minden méltó emberkebel
szívtrónusán egy sárga kígyó
ül, ki ha ő azt mondja: „Így jó!
így akarom!“ „Nem“-mel felel.

— — — — —
Nevelj fát, gyomláld kerted,
vágd a márványt, csináld a verset,
így szisszen: „Fogsz-e élni már“. (Intőszózat. Babits M.)

Mert bizony a négy fal közé szorult költő nem él, alkotása kétségbeesett próbálkozás, hogy az élettől való elszigetelődés árán is megvédje eszményeit. Baudelaire is érzi a magára maradottság egész súlyát, tragédiáját. Ezt írja: „Az én lelkem repedt harang És ha néha éjjeli Unalmát fázva vágy hangokkal tölteni Olyankor olyan nyögő és gyöngé hangot ad csak Mint hörgő sebesült, akit magára hagytak Egy hulladomb alatt vértóban s ott veszett Egyhelyben iszonyú erőlködés között“. (A repedt harang, ford.: Babits M.). A nagy költő tehát sejtí a magányosság okát is, sejtí, hogy saját osztálya ellen fordul, ezért magányos abban és ezért nem tud máshová csatlakozni. Ezt a sejtelmet így öntötte költői formába: „Az arc vagyok és az ököl, A tör s a seb melybe a tör csap! A kerék s a kerékbe tört tag És a hóhér és akit öl“. (Szabó Lőrinc ford.)

Magányossága, elszigeteltsége következtében nem látja az objektív világ másik oldalát. Ezért érezheti, hogy a világban nincs remény. (A semmi vágya). Ezért érezhette valóban őszintén és emberileg megrázóan, hogy csak a fájdalom emelheti a köznapi felé. „Légy áldott Istenem — írta — ki a fájdalmat adtad... Tudom a fájdalom egyetlen nemesség, melyet sem Pokol sem Föld nem marhat el.“ (Áldás, Babits ford.)

Így jutunk el Baudelaire nagyságának és tragédiájának megértéséhez. A tragédia nagyságának felismeréséhez elég tudnunk, hogy az élet szerelmesének, az élet után vágyakozó költőnek az életerőtől, optimizmustól duzzadó nagy költők utódjának — mivel más életet nem ismert, a kapitalista élet apologetikusává pedig nem akar lenni, mert nagy költő akart maradni — nem marad más hátra, mint így énekelni: „Azért sír esztelen, mivelhogya élt! s azért Mert most is él! de a legjobban az ríkatja, s térdében a remegés és gondolatra kél Hogy, jaj, holnap se más létének bús robotja“, (Álarcos, ford. Tóth A.) Nem marad más, mint el-

jutni a kétségbeesés, a reménytelenség csúcspontjára és arról az ember-ről énekelni, aki megöli feleségét, mert szerette — „Még szép volt, Bár sokat lerombol A gond s a bánat, Én szegényt Nagyon szerettem, s ép ezért Mondtam: Távozz a siralomból“. (A gyilkos bora, Babits Mihály fordítása.)

Ebből a nagy nihiltől két út ágazik el: az öngyilkosság és a később divattá vált megtérés útja. Baudelairenél mindkét út lehetősége felmerül. „Megölöm magam — írja — mert nem tudok használni másoknak, magamra nézve pedig veszélyes vagyok.“ Lelkében ott kísért a „Bűnbánat is, a bús utazó csárda“. (Az óra. Tóth Á. ford.) De mindkét veszélytől megőrizte, hogy van számára még két lehetőség, van még két remény, van még:

MENEKÜLÉS — A MŰVÉSZET . . .

Baudelaire így tette fel a kérdést:

„A vén únt mardosót, ki rágja a szívet
s ki él sűrögve, csapongva
bennünk és tápláljuk őt, mint hulla a nyívet,
hogyan fojtsuk meg őt, míg rágja a szívet?
amint csúf hernyót a tölgyek odva,
Mily borba, porba, óh, mily kába mérgű nedvbe
öljük az őt ellent s mikép?“

(Helyrehozhatatlan. Ford. Tóth A.)

A vívódás, az önmardosás elfojtására a négy fal közé szorult, kétségbeejtően magára maradt költőnek nem maradt más eszköze mint a valóság, a köznapiság elől menekülni. Jean Paul egyszer azt írta: „Soha sem tudtam háromnál több utat elképzelni, hogy az ember boldogabb, (nem boldog) legyen. Az első felvisz a magasba és abban áll, hogy messze az élet fölé hatolnak. . . A második út az, hogy egyenesen beleesünk a kis kertbe. . . A harmadik út végül — melyet legnehezebbnek és legokosabbnak tartok — ez: váltogatni az első kettőt.“ Baudelaire a valóság, a köznapiság elől való menekülésnek ezt a harmadik, legnehezebb módját, a lesüllyedés és felemelkedés váltogatását választotta.

A lesüllyedésnek több módja van. Így lesz menekülés eszköze a primitív élet utáni nosztalgia (Vándorcigányok, ez B.-nél nagyon ritka jelenség) és az egyszerű élet hirdetése is. („A gög büntetése.“ (De sokkal biztosabb útja a valóságtól való megszabadulásnak a mámor, az élvezetek, a kábítószerek Mint ő írta:

„Ki enyhülést akar rondaságba vág
s mindennap közelebb az alvilági táj,
hova egykedvűen, bűzös homályba szállunk.
Mint züllött részeges, ha némi női roncot,
ványadt keblű lotyót csókol és belemar
titkos futó gyönyört mi úgy falunk hamar
facsarva lázasan mint avitt narancsot.“ (Előhang.)

Így lesz Baudelairenél is a korlátok ledöntésének, a menekülésnek fontos eszköze a bor és az ópium. „A Bor és a Hasis, mint az egyéniség megnövelésének eszközei“ címen tanulmányt is ír. Verseiben pedig így énekel a bor: „Hozzád beszélek oh kitalált barát Bibor pecsét alól börtönömhöz tapadtan Küldöm feléd a fény és testvériség dalát“ („A Bor

lelke". Ford. Szabó Lőrinc). Az ópium-evökről pedig így ír: „S láttunk bölcsebbeket Téboly merész lovagjait, Kik futják ezt a nyáját, hol Végzet a karám S maguk az Ópium roppant ölébe adják". (Az utazás. Ford. Tóth Á.) Épp ott a tragédia, hogy a magányba kényszerített költő a testvériség dalát a bortól kénytelen hallani és kénytelen az ópium-evőket bölcseknek tartani. A legnagyobb tragédia, hogy ezek is csak ideig-óráig lehetnek pótszerek és a felébredés csak még szörnyűbb kínokat hoz. Ezért aztán kénytelen a hathatósabb kábítószeres vigaszt keresni. (Lásd például „A mérég".) Így aztán eljut a halál utáni vágyakozásig — „én nagy Csontalak, hű kegyenced vagyok" (Haláltánc), „Oh, jaj, csak a Halál, aki éltet és vigasztal Nekünk csak ő a cél és egyetlen remény" stb — és a Semmi — „És szellemem melyet vad szédülés kísért Kiúttalanságotat irigyli semmiség, Oh csak a Számok és Lények honát ne lássam". (Az örvény, ford. Babits M.)

Mindez azonban csak a menekülésnek egyik kísérlete, mert „az ittas barom mélyén felsír egy angyal". (A lélek hajnala.) Ennek az angyalnak a szerepét tölti be Baudelairenél a Művészet és a legfőbb eszmény — a Szépség. A Szépség a valóság barbarizmusából való kiút, remény, vigasz, a bor mása és legfelsőbb ideál, akihez a költő így énekel:

„Láng vagy és az elvakult lepkék feléd repesve
elégnek reszketőn és mondják: Áldott a láng!
Ég küld-e vagy pokol mindegy, minek is kérdem?

— — — — —
Oh, Szépség csodaszörny, rémitő, üde szent!
Csak szemed, mosolyod, lábad tárja elcém
az imádott, soha nem ismert végtelent."

(Himnusz a Szépséghez. Ford. Tóth A.)

Nagy irodalom mindig csak bizonyos eszmények szolgálatában jöhetett létre. A hősi korszak írói hihettek eszményeik megvalósításában — ezért adtak aktív irodalmat. Baudelaire korában a legjobb már nem találhattak eszményt a polgári valóságban. Költészetük értékeinek megőrzéséhez pedig szükségük volt eszményekre. A hősi korszak költői művészetükkel is eszményeket szolgálták. Most azonban más hiányában maga ez az eszköz önállósodik, maga a művészet válik eszménnyé így jutnak el az eszmény az eszményért, a művészet a művészetért elvhez. Így van ez Baudelairenél is. Művészetét őrzi a valóságtól, amely lerombolhatná és arra használja fel, hogy oázist varázsoljon vele a sivár valóság sivatagába. Mint ő írja: „S ha kint az Izgalom ablakom rázva tombol Fel sem rezzen nehéz fejem az asztalról, Úgy eltölt a gyönyör, hogy im az éledő Derűt akaratom hangja hívja elő kiveszem szívem napját s képezetemmel a teljet ragyogó tavasszá hevitem fel." (Tájkép, Ford. Szabó L.) Szépség ideálja is ilyen l'art pour l'art art-os, szenvtelen, érzéketlen, hideg: „Rejtelmes szfinx gyanánt azúrban trónolok Kemény kő-szívvvel és fehér hattyú fényben, A vonalszaggató mozgást gyűlöli lényem És orcám sohse sír és sohse mosolyog" — éneklí nála a Szépség. (.A Szépség", ford. Tóth Á.)

Bizony ezeket az eszményeket féltékenyen kell őrizni a valóság szelétől. Még azt sem kell kutatni, hogy létjogosultak-e az ilyen öncélú eszmények, mert a legkisebb csalódás-okozta résen is az örület és az öngyilkosság réme viczorog be. Baudelaire nem is kutatja: „De nékem — írja — kit a zord valóság tépve öldös Elég már, hogy csodás látszatnak megmaradj: Álarc vagy drága kép! ostoba, vagy közömbös! Oh Szépség!

únt szívem örök oltára vagy!“ (Hazugság szerelme, Babits M. ford.) De érdemes megőrizni ezeket az eszményeket, mert a költőt megvédik az elembertelenedett világtól, kiemelik annak köznapiságából és egy másik világba, egy eszményekkel teli világba — az álmok világába emelik. Csak így lehet az, hogy „De a Költő nyugodt, fényes trónt lát az égen És áhítatosan emeli kezei. A lelki szent tüzek ragyogva nyílt szívében A durva nép dühét előle elfedik.“ (Áldás. Babits M.)

Hát igen, ez a sorsa a polgárság legjobbjainak is. A való világ elől kénytelenek az öncélú eszmények világába menekülni, mert csak így őrizhetik meg művészetüket, így maradhatnak nagyok.

... ÉS A SZERELEM.

Az öncélúvá vált, kábító szerként ható művészet mellett van a menekülésnek még egy másik formája, még egy kábítószer: — a Szerelme. A nő valami felvillanásszerű fényesség a mindennap szürkeségében: „mély gyászban karcos hölgy, arcán szent szenvedéssel ... egy villám ... és újra éj!“ (Találkozás egy ismeretlennel.) Nála is: a nő: „fény vagy, szín, csodás, hőség vagy és robbanás fekete Szibériámban“. (Délutáni dal.)

A felemelkedést és lesüllyedést itt is megtaláljuk. A kábítószereknek itt a testi szerelem felel meg. A szerelemnek ezt a formáját Jeanne Duval, egy részeges nő testesítette meg Baudelaire életében, aki lépten-nyomon megcsalta, később, még zsarolta is. Ezzel kapcsolatban legérdekesebb jelenség: mivé alakult át Baudelairenél a romantikus női eszmény. A szerelem az irodalomban mindig több, mint tisztán szubjektív valami, mert különben az megszűnne irodalom lenni. Ezért a valóság szörnyűvé válása után nem maradhat meg a romantika női eszménye — az ártatlan, szende, csak kézfogásig merészkedő kislány sem és helyét a férfit kínzó démon foglalja el. Ilyen démon Jeanne Duval is, akiről Baudelaire általánosítva így ír: „A mindenséget a sikátorodba húznád Szennyes nő! lelkedet vaddá teszi az úntság; Hiú munkáját fogad sohse felejtse el Állkapcsod napról-napra új szívet követel.“ (Szabó L. fordítása.) Baudelaire a menekülés egyik eszközének tekinti a szerelmet, ezért van bátorsága megénekelni még a szerelem legelferdültebb formáit például a leszbeszi szerelmet is.

Sokkal inkább idealista és romantikus még, semhogy a testi szerelem kielégítené. (Különb is Baudelaire egyik különös tragédiája, hogy magányossága Duval karjaiba dobja őt, aki gyűlöli a testi szerelmet és megveti az ilyen nőket.) Hamar rájön, hogy a testi szerelem épp úgy, mint a kábítószerek csak fél, csak ideiglenes vigaszt ad, utána jön az öntudatra ébredés. Így ír: „Kerestem szerelem kába álmoporát De hajh, a szerelem tüvel szúrt matracán csak Hogy inni vért vad lányoknak újra ontsak.“ (A vérkút.“ Tóth Á. ford.) A kábítószerek okozta álomtól a művészet álmához vezet az út, a testi szerelemtől az ideális szerelemhez — itt aztán ez a két vonal egyesül. Már testi szerelemről szóló verseit is átszővi a vágy valami magasztosabb felé: „Éj volt, egy szörnyű zsidónóval az ágyon Nyujtótam mint hideg halotthoz bűjt halott S fizetett gyönyör mellett felragyogott A szomorú szépség, kire hiába vágyom“ — írta. (Szabó Lőrinc ford.) Végre aztán megtalálta azt a nőt, akinek azt írhatta: „Hogy elvégezzek, s hogy megmagyarázzam Magának a hallgatásomat és rajongásomat, az én csaknem vallásos rajongásomat, annyit mondok, hogy mialatt lényem saját természetes gonoszságában és ostobaságában fetreng, az alatt mélységes álmokat álmodik Magáról.“ A nőt, aki valahol a magasban székel, távol minden érzéki vágytól, akitől „én

csak imádat kérem haló szavammal“. (Visszaháramlás, Szabó Lőrinc for.) Aki valahol ott székel a legfőbb ideálja a Szépség közvetlen közelében, akinek imádata egybeesik a Művészet és a Szépség szolgálatával, mert maga a nő parancsolja: „Szép vagyok s azt szabom rád Hogy im szerelméért csak a Szépet szeresd.“ (Mindenestül, Babits Mihály fordítása.)

Ez a nő volt Madame Sabatier, egy bankár kitarítottja. De Baudelaire-nek nem ez volt fontos. Ő csak ideált keresett benne. Leveleit névtelenül küldte és mikor verses kötete megjelent és kiderült, hogy ő volt a névtelen imádó, mme Sabatier felajánlotta magát, de Baudelaire nem fogadta el. Neki csak mint ideál kellett, mint ő mondta: „Tegnap még istenség voltál... és most nő vagy.“ Így elvesztette ezt az ideált, de addig legalább valami megnyugvást, a szürkeségben fényt adott neki.

A KIKÖZÖSÍTETT

Sinkó Ervin Baudelaire verseinek horvát kiadásához írt tanulmányában rámutat, hogy vannak dolgok melyeket bizonyos korokban szigorúan tilos kimondani. Ilyen dolgok voltak Baudelaire verseiben is. Franciaország nyárspolgárai sohasem bocsátották meg Baudelairenek, hogy szemébe mert nézni a valóságnak, ki merte mondani azokat a dolgokat, melyekre ők még gondolni sem mertek; meg merte látni elembertelenedő világukat. Verseskönyvének megjelenése valóságos botrányt vert fel. Pörbe fogták és el is ítélték. Ettől kezdve magánya, kiközösítettsége még teljesebbé és élete a zaklatások, üldözések miatt még tűrhetetlenebbé vált. Egyszer meg is próbált mindezek elől megmenekülni és Belgiumba utazott, de tervezett felolvasó körútja teljes sikertelenséggel végződött. Onnan visszatért rövid időre Párizsba, ahol mindenben csalódottan, mindenből kiábrándultan éri utol a halál, amelyre már annyiszor vágyott. Temetésén csak néhány barátja vett részt. Sainte-Beuve, a hivatalos francia irodalom megtestesítője, de maga a „Mester“, a l'art pour l'artizmus szellemi atyja — Gautier is tüntetően távol maradt.

Tragédiája halála után sem ért véget. Azok harcolták ki elismerését, akik meg sem értették igazi nagyságát. Már életében síkra szálltak mellette az olyan szimbolisták, mint Swinbune és Verlaine, nyomukban pedig az angol és francia szimbolisták tekintették ősöknek. Ezek azonban. Ady-val ellentétben, nem azt vették át és fejlesztették tovább, ami benne heroikus lázadás, egy elembertelenedő világ elleni harc volt, hanem azt ami a kényszerítő körülmények, a kétségbeesés következtében ennek a lázadásnak külső burka lett. .

Mi ma egy lejtőn lefelé indult osztály legnagyobbjainak emberi tragédiáját látjuk Baudelaireban. Azt a költőt, aki halhatatlan költészetté gyúrta ezt a tragédiát, aki olyan óriás volt, hogy egyéni tragikumának ábrázolásával képet adott a kapitalizmus romlási, elembertelenedési folyamatáról, bemutatta egy egész író nemzedék tragikus helyzetét, a kapitalizmus irodalom-ellenes voltának egész tragikumát.